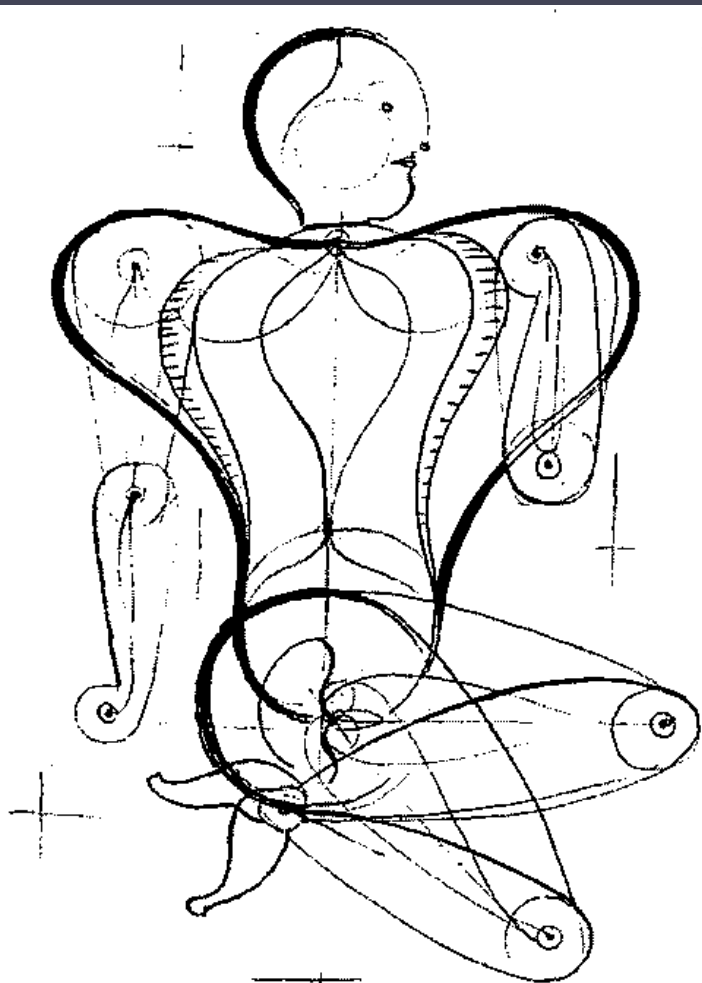

'Homo. Figur', 1919-1920 (archivo de la familia de Oskar Schlemmer).

Plató

Llibre II de La República

Llibre II de *La república* (368c-376c)

Objectiu de *La república*

Proposta d'un mètode

Origen de la sociabilitat humana

Primeres formes de sociabilitat

El pas de la ciutat sana a la ciutat malalta

Per què hi ha guerres?

Caràcter del soldat de la ciutat justa

Textos

Val la pena ser just?

- **Adimant**, un altre germà de **Plató**, en el llibre II de La república, demana a **Sòcrates** que li resolgui la qüestió següent:
- Quines raons hi ha per preferir la justícia a la injustícia, si l' experiència demostra que qui aspira a la felicitat li és més avantatjós ser injust que ser just?
- D' alguna forma, aquest personatge es feia ressò, entre d' altres, de les opinions que **Glaucó** y **Trasímac** havien defensat davant de Sòcrates sobre el caràcter instrumental de la justícia: *quin no comet injustícia és perquè no pot, valorem la justícia no per ella mateixa si no per la por a ser víctimes de la injustícia.*

vegeu en

<http://www.slideshare.net/mvillarpujol/sobre-la-justcia>

Proposta d'un mètode

- **Sòcrates** assumeix el repte d' **Adimant**: intentarà defensar la tesi segons la qual la justícia és un bé en si mateix, que la justícia sempre és superior a la injustícia: *és preferible sofrir la injustícia que cometre injustícia*.
- Per fer-ho proposa un mètode amb el que pretén investigar el que és essencial de la justícia: distingirà entre justícia dels homes com a individus (*el bé individual*) i justícia dels homes que viure en comunitat (*el bé de la ciutat sencera*).
- Començarà pel segon tipus de justícia ja que considera que té més valor que la primera: “Ha d’haver més justícia en la realitat més gran que en la petita i a més a més és més fàcil estudiar-la”.

Sociabilitat natural humana

- Hi ha dos principis sobre els que es fonamenta la teoria platònica de la sociabilitat humana:
 1. *L'èsser humà no és autosuficient*
 2. *La ciutat neix de les necessitats humanes*
- L'èsser humà és un ésser vulnerable i desvalgut quan està sol, necessita d'un entorn hospitalari i agradable, acompanyat d'altres éssers com ell, vulnerables i desvalguts davant un entorn natural hostil.
- Aquesta sensació de precarietat és imprescindible perquè l'èsser humà se n'adoni de la importància d'una existència comunitària, un entorn que l'aporta sobretot protecció i seguretat.

ciutat primitiva (369b-372d)

- La primera societat resultant d'aquells *dos principis* és una societat basada en l'intercanvi i la reciprocitat.
- No hi ha ningú que pugui viure sense l'ajut dels altres, tothom es necessita: uns fan unes coses que aquests necessiten (conreen aliments), aquests fabriquen coses necessàries (eines de fusta i ferro) perquè aquells puguin recol·lectar el millor possible els seus productes.

ciutat primitiva (369b-372d)

- Des de bon principi, s'observa una tendència a l'especialització i divisió del treball d'acord a les habilitats innates de cadascú: “no hi ha dues persones exactament iguals per naturalesa sinó que entre elles hi ha diferències innates que fan a cadascuna apta per una cosa o per una altra ocupació”, diu **Sòcrates**.

- Cada cop les necessitats es van fent més sofisticades i l'èxit comunitari fa que la població creixi.
- Cal noves professions que han de satisfer noves necessitats i la ciutat creix també en extensió.
- L'augment de població i l'aparició de noves necessitats fa que la primera ciutat no sigui autosuficient: cal importar els productes que ella no produeix.
- En aquest punt apareixen els comerciants i la moneda que faciliten els intercanvis i la satisfacció de les noves necessitats (S'hi abandona el bescanvi).
- Una altra figura també fa acte de presència: l'assalariat, el ciutadà que no té propietats i que treballa per un sou.

ciutat primitiva (369b-372d)

- Malgrat que en la seva evolució s'hi observa una tendència a un grau més gran de complexitat, la primera ciutat evita allò que és superflu i innecessari.
- Els oficis apareixen segons les necessitats que de forma natural van sorgint.
- Fins i tot intenten adequar el nombre d'habitants als recursos que es poden permetre produir o comprar, ni més ni menys (**control demogràfic**).

- El treball i l'intercanvi de productes generats pel treball és la forma que tenen de relacionar-se els ciutadans en la primera comunitat.
- No hi ha cap individu que estigui alliberat del treball.
- **En aquesta primera forma de comunitat no hi ha problemes relacionats amb el poder: qui mana?, qui obeeix?, què és la justícia?**
- La satisfacció de les necessitats bàsiques és l'objectiu de tots els integrants de la ciutat.

ciutat del luxe

- Una de les característiques de la ciutat primera és la manca de conflictes entre els seus habitants i entre altres ciutats.
- Tot i que han aparegut noves necessitats, s'ha instaurat la propietat privada, el comerç i la moneda, el sentit del límit i la moderació en el consum s'ha mantingut, no s'ha traspassat la línia que pot ser causa de les desgràcies futures: la pobresa i la guerra.
- **La desmesura és la causa de la pobresa i de la guerra.**

- Quan es traspassen el límits de la mesura, quan els ciutadans es deixen endur pels desitjos incontrolats, l'afany de consum i de riqueses supèrflues, aleshores apareix una nova ciutat.
- Amb l'exigència de fruir del luxe apareixen nous professionals (artistes, servidors i sobretot metges).
- La presència de metges està lligat a les malalties vinculades amb un estil de vida menys sa (*s'hi passa de la societat sana a la societat malalta*)
- El trencament de l'harmonia entre població i recursos, obliga a pensar en envair els territoris de les ciutats veïnes i alhora també preparar la defensa per si les altres ciutats estan pensant el mateix.

ciutat del luxe

- El pas de la societat sana a la societat malalta no és l'existència de elements pròpiament econòmics que podien haver pervertit els valors de la primera, com per exemple la propietat privada, el comerç o la moneda.
- **L'origen de la “infecció” està en el desig immoderat dels habitants:** “s'ha traspassat els límits del necessari, es deixen anar seguint el desig il·limitat d'adquisició de riqueses”.

- Conseqüències:

1. Amb un nou estil de vida, hi ha més necessitat de recursos que ja no es troben en el petit territori que la ciutat ocupa.
2. S'haurà de conquerir nous territoris per assegurar més recursos, la qual cosa implica l'aparició de conflictes amb altres ciutats (*origen de les guerres*).
3. S'imposa la necessitat que la ciutat compti amb un *exèrcit*.

ciutat del luxe

- Aquest exèrcit ha de ser integrat per soldats professionals.
- Plató aplica el **principi de l'especialització**: *una mateixa persona no pot fer bé diferents oficis.*
- Igual que en la ciutat primera, on cadascú es centrava a fer allò que dominava, el soldat (el *guardià*) en la nova ciutat no podrà tampoc compatibilitzar la seva professió amb cap altra.
- Tanmateix, *a diferència dels altres professionals de la ciutat, els guardians són professionals que no fan tasques productives.*

Hoplites d'Atenes

Caràcter dels guardians

- Com ha de ser el caràcter dels guardians? (1)
- “Cal que siguin amables amb els seus conciutadans i terriblement ferotges amb els enemics” (375 c)
- És possible compatibilitzar aquests dos trets oposats en una mateixa persona?
- Un caràcter així el podem trobar en els gossos de raça.
- Per tant, els guardians s’han d’assemblar als gossos.

Caràcter dels guardians

- Com ha de ser el caràcter dels guardians? (2)
- Aquest caràcter dual dels gossos de raça s'assembla al que és propi dels filòsofs.
- Els filòsofs odien i estimen alhora: odien el desconegut (els gossos ataquen els desconeguts) i estimen el conegut (els gossos són amables amb els coneguts).
- Per tant, els guardians han d'afegir la tendència filosòfica a les altres característiques pròpies d'un soldat: valentia, vivesa, rapidesa, impetuositat ...

Descripció de la gènesi de la societat política

ciutat primitiva (ciutat sana)

L'ésser humà està
necessitat dels
altres

Apareixen els primers
grups socials basats en
la reciprocitat i
l'intercanvi

S'introdueixen els
primers elements
propis d'una economia
complexa: comerciants,
mercat, moneda,
 propietat privada,
assalariats

**És una societat
que es manté
dintre dels
límits de la
mesura**

Descripció de la gènesi de la societat política

Ciutat complexa (ciutat malalta)

L'origen de la nova ciutat és la desmesura

Apareix el luxe i les necessitats supèrflues

Augmenta la població i la necessitat de consumir recursos que la ciutat no té.

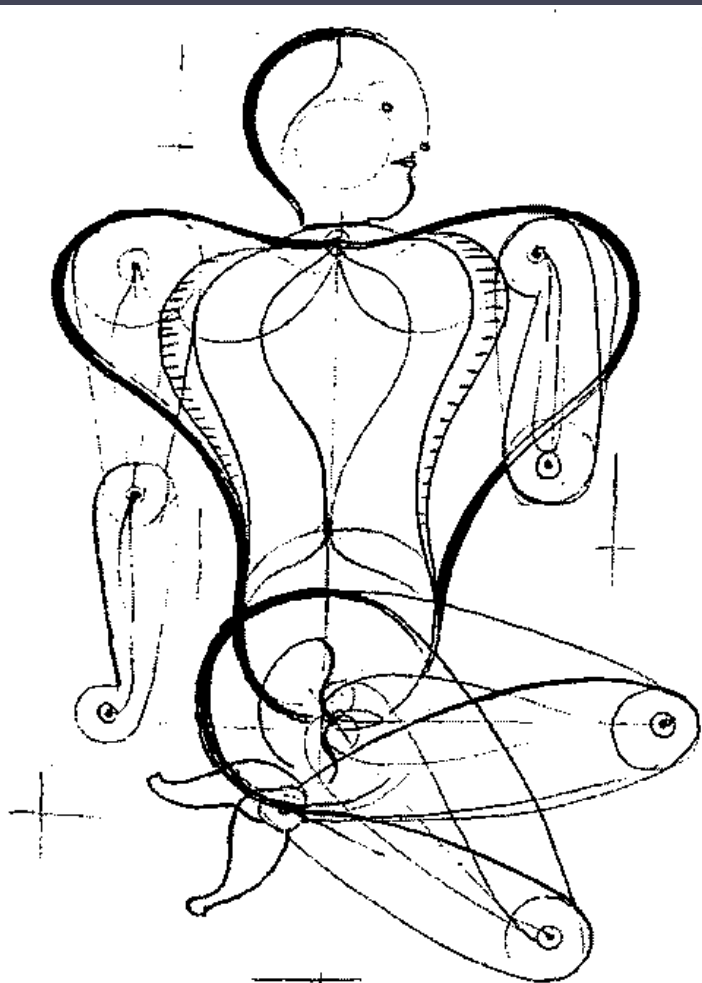
Obligats a ampliar el territori

Aquest canvi implica un nou estil de vida: noves professions i malalties que acompanyen aquest nou estil de vida (metges)

Aparició de la guerra i la necessitat de comptar amb un exèrcit professional

Textos

- Mètode d'estudi 368c-369b
- Definició de ciutat 369b-c
- Principi d'especialització (professionals) 369d-370c
- Ciutat malalta 372d-373d
- Origen de les guerres 373d-374a
- Caràcter dels guardians 375e-376c

'Homo. Figur', 1919-1920 (archivo de la familia de Oskar Schlemmer).

Plató

Llibre IV de La República

Llibre IV de *La república* (427c-445e)

Teoria de les virtuts

Temprança

Valor

Prudència

Justícia

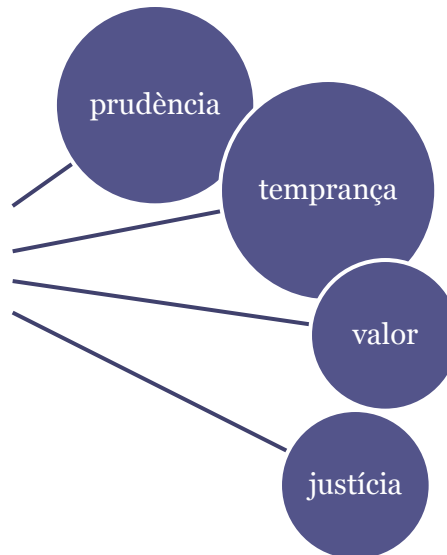
Teoria de les passions

Filosofia i medicina

Textos

Teoria de les virtuts

- Com reconèixer que estem davant una ciutat justa?

“la ciutat justa
serà prudent,
valerosa,
moderada i justa”
427 e

Teoria de les virtuts

- Què és la virtut?
- El concepte de virtut grec (*areté*) fa referència en general a l'excel·lència d'una cosa.
- D'alguna manera, significa el compliment satisfactori de la seva funció: és un bon ganivet, és una bona cadira ...
- Una altra forma de dir-ho: la satisfacció òptima de la funció pròpia de cada ésser (353c)

Teoria de les virtuts

- Les quatre virtuts:
- Quan ens referim a possibilitat o tendència humanes el resultat de l'aplicació d'aquesta definició seria:
 1. Quan el desig voluptuós queda delimitat, ordenat, dominat per la raó, s'assoleix la **temprança**.
 2. Quan això mateix passa amb el coratge impulsiu, s'assoleix el **valor**.
 3. Quan afecta a la nostra capacitat de raonar, deliberar i decidir, s'assoleix la **prudència** (una forma de saviesa pràctica).
 4. I per acabar: allò que fa possible i conserva les tres virtuts anteriors és la **justícia**. (433b)

Temprança (*sôphrosynê*)

- **Temprança** “és un ordre i domini dels plaers i la concupiscència”.
- Es diu que un individu és temperat quan és “amo de si mateix”. (430e)
- Quan **Sòcrates** formula aquesta última definició se n’adona d’una possible contradicció: com és possible que alhora algú sigui una cosa i la contrària, és a dir, amo i esclau al mateix temps? (430e-431a).
- Ell mateix s’encarrega de diluir l’aparent contradicció: en la mateixa ànima humana conviu el millor amb el pitjor. Diem que algú és amo de si mateix quan el millor d’ell mateix (**la raó**) aconsegueix dominar el pitjor (**les passions**) (431a).
- I com hi ha una correspondència clara entre ànima individual i ciutat, hi afegeix: el mateix passa a la ciutat, els millors (el més intel·ligents) han de dominar els pitjors (els que són dominats per les passions) (431e-d).

Temprança (*sôphrosynê*)

- Per tant, és una virtut que a diferència de la prudència i el valor, com veurem més endavant, estan implicats tots els qui integren la ciutat : governants i governats.
- Perquè una ciutat s'anomeni valerosa o prudent només cal que una part dels seus integrants siguin valerosos o prudents.
- En canvi, perquè podem anomenar temperada una ciutat, cal que “la ciutat sencera” ho sigui.
- La temprança col·lectiva serà “aquesta concòrdia, aquesta harmonia entre el que és inferior i el que és superior per naturalesa” (432 a)

virtuts	A qui afecta?
temprança	tots els ciutadans
valor	guardians
prudència	filòsofs/governants

Valor (*andreia*)

- A diferència de la templança, només cal que una part de la població posseeixi aquesta virtut: només cal que els guardians siguin valents perquè la ciutat pugui ser anomenada valerosa
- Sòcrates defineix **valor** (*andreia*) com “la força i preservació en tota circumstància de l’opinió recta i legítima sobre les coses que han de ser temudes i de les que no” (430 b).
- Qui determina quines coses han de ser temudes i quines no? El legislador (filòsof/governant).
- Quines són aquestes coses que han de ser defensades fins al punt de donar la vida per elles? Se suposa que és allò que és identificatiu i propi de la ciutat: tot allò que fa possible la llibertat i autonomia de tots els ciutadans.
- El valor és el resultat primer: d’una selecció dels presumptament més aptes per a la tasca militar, i segon: d’una formació fonamentada en la música i en la gimnàstica.

Prudència (*phrónesis*)

- Anomenem **prudent** una ciutat que encerta en els seves determinacions, decisions (428 b).
- Aquest encert és el fruit d'una ciència, d'un saber i no pas de la ignorància, de l'opinió.
- Aquest saber o ciència només és exercitat per la part menys nombrosa de la població que integra la ciutat: els guardians perfectes, els filòsofs governants (428e-429a).
- La **prudència** és una mena de saviesa (*phrónesis*) de la dimensió pràctica.
- És una virtut clarament política, pròpia dels governants.

Justícia (*dikaia*)

- **Just** és que cadascú faci allò que per naturalesa li és propi i **injust** que faci alò que per naturalesa no li pertoca.
- **Sòcrates/Plató** arriba a afirmar que el **crim** més gran de la ciutat és quan hi ha algú o alguns que pretenen trastocar l'ordre just de la ciutat, és a dir, que algú o alguns sense cap mèrit ni competència pretenguin supplantar als qui són realment competents en el desenvolupament de les tasques fonamentals de la ciutat (434 a-c).

Justícia (*dikaia*)

- En aquest punt del diàleg es reconeix que la **metodologia** que s'havia acordat al Llibre II ha funcionat: s'ha descobert el significat de la justícia en la realitat més gran (la ciutat).
- Des d'ara, per tant, cal projectar aquests coneixements a l'individu (la realitat més petita): allò que ha funcionat en la realitat col·lectiva ha de funcionar en la realitat singular (434 d-e).
- Fonament de ***l'argument analògic***: “allò que es diu d'una cosa que és la mateixa que una altra, ja sigui més gran o més petita, ¿s'entén que és semblant o no semblant d'allò que es diu?” (435 a).
- **Conclusió**: “... l'home just no serà diferent de la ciutat justa” (435 b).

Justícia (*dikaia*)

- Si el retorn a la ciutat sana (Llibre II) és irreversible, quina és la medecina més adequada perquè la ciutat malalta pugui anar endavant?
- La filosofia és la solució: la filosofia proposa una ciutat justa on cada individu ocupa el lloc adequat al seu caràcter innat. Això s'anomena l'ordre just, o dit d'una altra manera: harmonia entre les diferents parts que constitueixen la ciutat.
- Aquestes parts són els diferents llinatges o classes socials que la conformen: governants (filòsofs), auxiliars (guardians/soldats), productors.

Justícia (*dikaia*)

- La justícia apareix quan cada grup assoleix la virtut que li correspon:
- Sobre la base de la templança (virtut comú a tots els llinatges) es constitueixen les altres dues: el valor (propri dels guardians) i la prudència (pròpia dels governants-filòsofs).
- Finalment, sobre aquestes tres virtuts s'aconsegueix la justícia col·lectiva que s'ha de projectar també sobre cada individu, sigui quin sigui el seu llinatge, fent possible la justícia particular.

Justícia (*dikaia*)

Producers	Temprança			justícia
Guardians	Temprança	valor		justícia
Filòsofs	Temprança	valor	prudència	justícia

justícia

Teoria de les passions

- Si fins ara el diàleg ha transcorregut en l'àmbit de la política (de com s'ha d'organitzar la realitat col·lectiva), a partir d'ara passa a l'àmbit de la psicologia i de la moral (de com organitzar la realitat individual).
- Si en l'àmbit polític s'han distingit tres parts (espècies) que constituïen la ciutat, en l'àmbit psicològic també ha de distingir-se tres parts, tal com ho demana el **mètode** escollit per Plató en el Llibre II.

Teoria de les passions

- Per aconseguir això sembla que ha de rectificar la *psicologia dualista* ell mateix havia defensat en el *Fedó*, segons la qual existien dues tendències freqüentment oposades: la racional i la irracional (*analogia de l'arquer*).
 1. La irracional impulsa a través dels desitjos i les passions a satisfer una necessitat, a assolir un plaer.
 2. La racional, en canvi, reprimeix la primera, l'ajorna o fins i tot l'elimina. (439 b-d)

Teoria de les passions

- En el Llibre IV de *La república* defensa una concepció tripartida de l'ànima humana, d'acord amb la concepció tripartida de la societat.
- La seva correcció de la seva psicologia anterior de caràcter dualista es fonamenta en l'anàlisi del coratge, la tendència pròpia dels auxiliars.
- El coratge pertany a la part racional o a la part irracional de l'ànima humana?, es pregunta **Sòcrates**.

Teoria de les passions

- Sembla que en un principi pertanyi a la part irracional (concupiscible) de l'ànima.
- Tanmateix, sovint la veiem que actua donant suport a la part racional quan aquesta s'oposa a la part irracional.
- Per exemple: què ens passa quan observem una injustícia comesa pels altres?
- Davant d'una injustícia es genera un sentiment d'indignació dintre nostre que ens impulsa a corregir-la.

Teoria de les passions

- Paral·lelament, observem en l' àmbit polític que els governants (la raó) utilitzen els auxiliars (el coratge) per restablir l' ordre amenaçat per la manca de templança dels productors (el desig).
- Sòcrates utilitza la següent imatge retòrica: *els pastors utilitzen els seus gossos per evitar que les ovelles marxïn fora del ramat* (440 c-d).

Filosofia i medicina

- Al llarg de l'obra de **Plató** són freqüents les al·lusions a la ciència mèdica i a la seva terminologia.
- En el Llibre II, recordem, a la primera ciutat l'anomena *ciutat sana* per diferenciar-la de la segona, la *ciutat malalta*.
- Al final del Llibre IV apareixen de nou l'ús d'analogies de la filosofia amb la medicina.
- La justícia és a l'ànima el que la salut és al cos: ordre, harmonia, excel·lència.
- La justícia és un ordre adequat a la naturalesa de les tres parts que constitueixen l'ànima o la ciutat.
- La injustícia, en canvi, és la malaltia, és a dir, els desacord, la dissensió entre les parts de l'ànima o de la ciutat (435 a/444 b).

Textos

- Text 1: Prudència (428 e-429 a)
- Text 2: Valor (429 b-c)
- Text 3: Temprança (430 e-431 d)
- Text 4: Coratge (440 a-b)
- Text 5: Analogia ànima-ciutat (441 c-442 b)
- Text 6: Analogia justícia-salut (444 c-e)